

особливостей складу групи. Планування кураторських годин здійснюється куратором академічної групи під керівництвом декана та заступника декана з виховної роботи. Форми та методи проведення виховних годин можуть бути різноманітними.

Усі куратори академії також ведуть розроблені в академії спеціальні журнали, де здійснюють облік виховної роботи, аналіз успішності й поведінки студентів, педагогічні спостереження тощо.

Цікавий досвід виховної роботи накопичений на всіх факультетах навчального закладу. Виховна робота серед студентської молоді академії здійснюється як під час навчання (кураторські години проводяться щопонеділка за розкладом), так і в позааудиторний час.

КУЛЬТУРА ВЗАЄМИН СУБ'ЄКТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА ПЕДАГОГІКИ ЗДОРОВ'Я

В. А. Гладуш,

завідувач кафедри педагогіки та корекційної освіти

*Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара,
д-р пед. н.*

«Взаємини» – ключове слово проблеми, яка обговорюється семінаром. Згідно зі словопедією, поняття «відносини – стосунки – взаємини – відношення» вживається щодо людей, суспільства, колективу тощо. Це поняття виступає як складова частина багатьох суспільно-економічних термінологічних сполук з різними словами. Ми розглядаємо саме взаємини суб'єктів педагогічного процесу, тобто викладачів і студентів. Важливо добре розуміти, що саме взаємини значною мірою впливають на рівень працездатності суб'єктів, результативність і ефективність спільної діяльності, а також формування їх емоційної сфери, що і є складовою психічного здоров'я.

Для встановлення чи регулювання взаємин між певними категоріями людей в кожному цивілізованому суспільстві склалася цілісна система вимог, установок, правил, звичаїв, традицій тощо, які акумулюються в культуру. А вже надбання культурної спадщини передаються в процесі педагогічної діяльності. Тому завданням педагогіки здоров'я є ефективно запровадження високої культури у взаємини між педагогами та студентами як визначального фактора формування і розвитку позитивних емоцій.

Сьогодні перед науково-педагогічними працівниками стоїть просте питання – чи задовольняє рівень культури взаємин нас як ключових «фігур» серед суб'єктів педагогічного процесу. Будемо відвертими – не повною мірою. Адже повсякденно ми спостерігаємо такі негативні явища: запізнення на заняття; під час спілкування частенько вживається лайка; допускається грубість з боку як студентів, так і викладачів; у приміщеннях спостерігається неробочий шум; в аудиторіях після занять залишається купа сміття; у громадському транспорті студенти просто «висять» на мобільних телефонах і цим створюють незручності людям, які повертаються з роботи втомлені тощо.

Причин, як об'єктивних, так і суб'єктивних, немало.

До об'єктивних можна сміливо віднести розвиток нашого суспільства в цілому.

До суб'єктивних – реальний стан усієї системи навчально-виховної роботи. В Україні все дитяче населення охоплене освітою (дошкільною, шкільною, позашкільною). Утім, якщо підлітки кидають фантики із цукерок під ноги, не вітаються при зустрічі із сусідами, не пропонують літнім людям сидяче місце в транспорті – їх нічого не навчили. Тобто як батьки, так і педагогічні працівники (в Україні їх майже 0,5 млн осіб) працюють не зовсім ефективно.

Окрім цього, зараз важко зустріти молоду людину, яка б не закінчила ВНЗ. В Україні 803 ВНЗ, з яких 325 – III–IV рівнів акредитації, які охоплюють навчально-виховним процесом переважну більшість юнаків та дівчат. А результат поки що не задовольняє потреб суспільства.

Висновок один – потрібно вносити суттєві корективи в навчально-виховний процес усіх освітніх закладів.

Основною формою діяльності, яка забезпечує виховання особистості студента, становлення його професіоналізму, є *різні види навчальних занять*. Тут відбувається виховний вплив на свідомість і волю студентів, з одного боку, через зміст навчального матеріалу, з іншого – через

організацію студентів на навчальну працю і передусім через морально-духовний потенціал викладача. Організуючи навчальну діяльність, педагог має внутрішньо проектувати її на процес формування особистості з погляду завдань всебічного, гармонійного виховання: якою мірою навчальний матеріал сприятиме формуванню наукового світогляду студентів; яким чином спеціально організована пізнавальна діяльність студентів впливатиме на їх інтелектуальний розвиток, чи допоможе вона оволодінню методами самостійної пізнавальної праці; як виучуваний навчальний матеріал сприятиме становленню професіоналізму майбутнього фахівця; як впливатиме зміст навчального матеріалу на формування почуттів, переконань, естетичних смаків, морально-духовних цінностей та ін.

Чільне місце у системі виховання студентської молоді посідають засоби виховання, надбання матеріальної і духовної культури (художня і наукова література, засоби масової інформації, предмети образотворчого мистецтва, кіно, театр), форми і види виховної роботи (збори, конференції, ігри, спортивна діяльність та ін.), які використовуються у процесі виховної роботи.

У системі роботи зі студентською молоддю важливе місце мають посідати такі *засоби виховання*, як свята, вечори дозвілля, конкурси тощо. Організатори цих та подібних заходів повинні дбати про їх виховну доцільність, педагогічну спрямованість. Включення студентів у процес підготовки та проведення дозвільних, розважальних заходів – це також своєрідна школа виховання і становлення професіоналізму майбутніх учителів, соціальних працівників, інженерів, правознавців та ін. Важливо, щоб подібні заходи мали надійне морально-духовне й естетичне підґрунтя, базувалися на засадах загальнолюдської і національної культури. Українська культура багата своїми національними засобами виховного впливу, їх треба відроджувати і сміливо культивувати.

У вихованні немає дрібниць. Як писав А. С. Макаренко: «Виховує все: люди, речі, явища, але насамперед і найбільше – люди». Талановитий педагог наголошував, що виховання відбувається на кожному квадратному метрі педагогічної території, тому турбота про високу культуру оформлення й утримання навчальних приміщень закладу, території, гуртожитків – це важливий засіб виховання загальнолюдської і професійної культури майбутніх фахівців.

Виходячи з вищесказаного, важливо усвідомити, що значною мірою на формування у студентів певних компонентів загальнолюдської і професійної культури впливає педагог своєю особистістю. «У вихованні, – писав К. Д. Ушинський, – все повинно базуватися на особі вихователя, тому що виховна сила виливається тільки з живого джерела людської особистості. Ніякі статuti і програми, ніякий штучний організм закладу, хоч би як хитро він був придуманий, не може замінити особистості в справі виховання».

До духовного капіталу педагога, який є живильним джерелом виховання студентів, слід віднести такі компоненти: висока культура мислення, спілкування, мовлення, поведінка, зовнішність; жести; міміка; темп і ритм роботи; володіння основами психотехніки; морально-духовні цінності; інтелігентність та багато іншого. І якщо колишній студент, зустрічаючись через багато років із педагогом, пригадує студентські роки і каже: «Я щиро дякую, що ви як педагог були в моєму житті, допомогли моєму становленню як людини», – це і є свідченням виховного впливу педагога на особистість. Хоча при цьому вихованець може й не пригадати нічого зі змісту навчального матеріалу тієї дисципліни, яку викладав педагог.

Отже, важливою умовою успішного виховання студента є особистість педагога, його загальна і педагогічна культура, душевні якості, гомілетична і деонтологічна здатність. Яскрава, позитивно зорієнтована особистість, висока моральність, доброчесність, порядність, справедливість, принциповість педагога набагато сильніше впливають на молоду людину, ніж будь-які вербальні настанови і вимоги.

Завдання викладача ВНЗ як вихователя полягає в розкритті перед студентом широкого спектра варіантів у прийнятті рішень, поведінці; у допомозі зорієнтуватися, який вибір є найкращим, найбільш доцільним, яка лінія поведінки відповідає суспільним нормам. А приймати рішення студент має самостійно, хоч вихователь і не повинен приховувати свого ставлення до оцінки цього рішення.

Зауважимо, що педагогіка співробітництва, партнерства тим і відрізняється від авторитарного, догматичного виховання, що в її основі лежить принцип прийняття людини такою, якою вона є, якою її створила природа. Не можна її ламати, нав'язувати алгоритм дій, стиль життя. Продуктивною є лише дружня, ненав'язлива, тактовна допомога у виробленні позитивного особистісного ставлення до світу, людей, спілкування і діяльності.

Культура спілкування педагогів зі студентами і колегами має бути зразком, школою для вихованців, спілкування має здійснюватися на високому рівні загальнолюдської і національної культури.

Уже сьогодні необхідно замислитись над вирішенням деяких проблем. Наприклад, нині активно впроваджуються нові технології навчання, зокрема дистанційна форма. У зв'язку з цим виникає низка проблем, які стосуються виховання. Звичайно, дистанційне навчання сприятиме зручному оволодінню великим пластом наукової інформації, але ж таке навчання втратить виховний потенціал.

Далі, значне місце в системі формування всебічно розвиненої особистості студента мають посідати *позааудиторні форми виховання*: діяльність наукових гуртків, творчих студій, конференцій, дискусійних клубів, зустрічі з письменниками, художниками, акторами; екскурсії, походи та ін. Усі студенти на добровільних засадах мають бути охоплені різними формами і видами діяльності поза межами суто навчальної роботи, виходячи із необхідності задоволення їхніх індивідуальних потреб, які є джерелом формування мотивів діяльності особистості.

У процесі виховної роботи часто виникає проблема із засобами впливу, які негативно діють на особистість молодшої людини: низькопробні фільми, телевізійні передачі, гірші зразки явищ масової культури, негідна поведінка окремих людей та ін. Ізолювати людину від такого негативного впливу практично неможливо. Тому вихід вбачається в тому, щоб, по-перше, формувати у кожній особистості якомога раніше стійкі переконання в доцільності діяти відповідно до раціональних моральних норм, які б чинили опір, несприйняття негативних впливів; по-друге, стосовно конкретних негативних дій формувати критичне ставлення до них.

Таким чином, сьогодні у вищих навчальних закладах важливо створити такі умови для соціалізації, самостановлення, саморозвитку студента, за яких у нього б вироблялися позитивні, затребувані суспільством якості, риси, стани, здатності. Необхідно створювати таку атмосферу в студентському середовищі, так надавати ненав'язливу дружню допомогу, впливати на дії і психіку, щоб у студентів формувалися потрібні в першу чергу їм особистісні якості й властивості: об'єктивна самооцінка, вміння ладити з оточуючими, почуття відповідальності й обов'язку, порядність, свідоме ставлення до навчання, позитивні емоції тощо. У цілому це і є головним завданням педагогіки здоров'я. Якщо ж цього не робити, студенти задовольнятимуть свої потреби за межами прийнятної культури, вдаючись до сурогатів, аморальних засобів.

ЛЕКЦІЯ І СЕМІНАР: АЗИ МЕТОДИКИ

Г. Г. Кривчик,

*завідувач кафедри українознавства Дніпропетровського національного університету
залізничного транспорту імені В. Лазаряна,
д-р і. н., проф.*

Доводиться констатувати, що значна частина наших молодих колег мають дуже серйозні прогалини в методичній підготовці. Цьому є пояснення. Адже коли вони вчилися в університеті чи інституті, поняття методичної майстерності їм здавалися чимось абстрактним й нікчемним, сама методика викладання вважалася предметом другорядним та й, правду кажучи, спеціальні кафедри зазвичай доручали викладати зазначену дисципліну не кращим своїм професорам. Як кажуть, «хто вміє, той і робить, хто не вміє, той інших навчає, а хто не вміє ні того, ні іншого, той навчає, як треба навчати». В аспірантурі – те ж саме: головне – «дисер» написати.

Між тим, викладацька робота – це головна функція викладача вищої школи. Їй вона вимагає не менш професійного підходу, ніж наукова робота. Для початку слід усвідомити, що спілкування зі студентами на лекції чи семінарському занятті хоча й має бути органічним продовженням твоєї наукової та науково-методичної діяльності, базуватися на ній, але й потребує дещо інших підходів. Скажімо, в науковій праці – статті чи монографії – необхідно передусім довести та обґрунтувати свою наукову гіпотезу. В початковому посібнику чи підручнику – викласти певну кількість інформації, яку потрібно засвоїти студентам даного профілю. Переносячи такий підхід на лекцію, доцент-початківець зазвичай щосили прагне всю цю інформацію вкласти у вуха слухачів – як би чогось не упустити! В той час, як від нього потребується зовсім інше: по-перше, *роз'яснити* (а не викласти!) складні питання теми, по-